

Ks. Stanisław Mędała CM

ŚP. KS. JAN STĘPIEŃ (1910–1995)

Dnia 8 stycznia 1995 r. zmarł w Laskach koło Warszawy jeden z najwybitniejszych biblistów polskich ks. prof. dr hab. Jan Stępień. Urodził się 23 czerwca 1910 r. w Osieku koło Sandomierza. Egzamin maturalny złożył w 1928 r. W tym też roku wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu, które ukończył w 1932 r. Święcenia kapłańskie otrzymał w r. 1933 z rąk ks. bpa Włodzimierza Jasińskiego. W latach 1932–1936 studiował Pismo Święte na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Józefa Piłsudskiego w Warszawie uzyskując stopień magistra teologii w 1935 r. i stopień doktora teologii w dniu 15 czerwca 1936 r. W latach 1936–1939 specjalizował się w zakresie biblistyki na Papieskim Instytucie Biblijnym w Rzymie, gdzie w roku 1938 uzyskał stopień licencjata nauk biblijnych, a w roku 1939 tytuł „In re biblica doctus”. Wśród swoich mistrzów ks. Stępień z wdzięcznością wymieniał takich księży profesorów Wydziału Teologicznego UW, jak: Wilhelm Michalski, Jan Stawarczyk, Józef Bromski, Franciszek Rosłaniec, oraz takich ojców profesorów z Biblicum, jak: Augustyn Bea (późniejszy kardynał), Urban Holzmeister, Augustyn Merk, Alfred Pohl, Alfred Vaccari i Giuseppe Messina (por. Biuletyn Informacyjny ATK nr 3, 1981, s. 24–25).

W latach 1939–1942 był wykładowcą Pisma Świętego i równocześnie prefektem alumnów w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu. W czasie okupacji niemieckiej, za pozwoleniem władz kościelnych, brał czynny udział w polskim ruchu oporu od początku 1940 r. do 1945 r. Zagrożony aresztowaniem ze strony okupanta ucieka 16 marca 1942 r. z Sandomierza do Warszawy, gdzie ukrywa się jako kapelan Sióstr Karmelitanek Bosych przy ul. Wolskiej 27. Tu pełnił obowiązki kapelana wojskowego najpierw Narodowej Organizacji Wojskowej, a następnie Armii Krajowej. Brał także udział w pracy politycznej polskiego podziemia. W czasie Powstania Warszawskiego był kierownikiem Biura Informacji i Propagandy na Mokotowie.

Represjonowany przez ówczesne władze państwowe, od listopada 1945 r. do 5 lipca 1947 r. pod zmienionym nazwiskiem pracował w duszpasterstwie jako proboszcz w Krośnie Odrzańskim (jako ks. dr Stanisław Jankowski) i w Jezioranach koło Olsztyna (jako ks. Stanisław Janczar). Po pokazowym procesie politycznym działaczy Stronnictwa Narodowego przed Sądem Wojskowym w Warszawie został skazany 29 listopada w 1947 r. na karę śmierci zamienioną na długoletnie więzienie. Z więzienia wyszedł na wolność w kwietniu 1955 r. Zarządzeniem Rady Państwa z dnia 2 czerwca 1960 r. nastąpiło zatarcie skazania.

Od 1957 r. był wykładowcą teologii biblijnej w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu i egzegezy Nowego Testamentu w Wyższym Seminarium Duchownym w Drohiczynie nad Bugiem. W latach 1960–1984 pracował na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, mając misję kanoniczną od ks. kard. Stefana Wyszyńskiego z dnia 24 listopada 1960 r.

W 1960 r. uzyskał na ATK habilitację na podstawie rozprawy pt. *Autentyczność Listów do Tesaloniczan*. Recenzentami rozprawy habilitacyjnej

byli: ks. prof. dr hab. Paweł Nowicki, ks. prof. dr hab. Czesław Jakubiec i ks. prof. dr hab. Aleksy Klawek z Krakowa. Kolokwium habilitacyjne odbyło się 24 listopada 1960 r. W latach 1960—1961 prowadzi zleczone funkcje dydaktyczne, w 1961—1963 pracuje jako adiunkt, w 1963—1967 jest na stanowisku etatowego docenta, od 1 stycznia 1964 r. będąc kierownikiem Katedry Nowego Testamentu. W dniu 22 kwietnia 1967 r. uchwałą Rady Państwa nadano mu tytuł profesora nadzwyczajnego, a decyzją Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 maja 1967 r. otrzymuje stanowisko profesora nadzwyczajnego w Katedrze Bibliistyki Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym ATK. W dniu 6 czerwca 1974 r. Rada Państwa nadała ks. Stępiowi tytuł profesora zwyczajnego, a Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego i Techniki powołał go z dniem 1 lipca 1974 r. na stanowisko profesora zwyczajnego. Przez pewien czas był zastępcą przewodniczącego Sekcji Bibliistów Polskich oraz członkiem Rady Naukowej Episkopatu Polski.

W związku z osiągnięciem wieku emerytalnego został zwolniony ze stanowiska profesora z dniem 30 września 1981 r. Przez kolejne trzy lata prowadził wykłady zleczone przy Katedrze Bibliistyki Nowego Testamentu. Po wycofaniu się z pracy w ATK ks. Stępień nie przerwał wykładów z bibliistyki. Od 1985 r. prowadził wykłady dla junioratu Sióstr Franciszkanek Służebnic Krzyża w Laskach i dla Sióstr Karmelitanek Bosych w Warszawie przy ul. Wolskiej.

Przedmiotem jasnych i problemowych wykładów była zasadniczo Ewangelia św. Jana i Listy św. Pawła. Badania naukowe na seminariach magisterskich i doktoranckich, skoncentrowane głównie wokół listów św. Pawła, prowadził na dwóch płaszczyznach ściśle ze sobą połączonych: filologiczno-literackiej i egzegetyczno-teologicznej. Dzięki swej działalności dydaktycznej był wychowawcą kilku pokoleń biblistów polskich; pod jego kierunkiem napisało rozprawy naukowe kilku doktorów i kilkunastu magistrów teologii. Uczestniczył aktywnie w kongresach teologów polskich, a zwłaszcza w spotkaniach biblistów polskich oraz w sympozjach organizowanych przez KUL i ATK. Wygłosił następujące referaty: *Biblia a życie moralne człowieka* (1958 r.), *Idea centralna prologu Ewangelii św. Jana* (1959 r.), *Kościół a kościoły według doktryny św. Pawła* (1964 r.), *Kościół jako „wspólnota w Chrystusie” według doktryny św. Pawła* (1966 r.), *Pismo św. w kaznodziejstwie w świetle Konstytucji o Objawieniu Bożym* (1967 r.), *Biblijna idea posoborowa* (1970 r.), *Pawłowy obraz Izraela historycznego* (1971), *Apostolstwo w ujęciu biblijnym* (1973 r.), *„Syneidesis” jako pojęcie kluczowe w antropologii św. Pawła* (1977 r.). Na X Kongresie Biblijnym w Krakowie w 1972 r. ks. Stępień sformułował perspektywy polskiej bibliistyki oraz przedstawił propozycje i konkretne plany w tej dziedzinie (zob. *Materiały Kongresu Biblijnego w Krakowie 6—8 czerwca 1972 r.*, Kraków 1974, ss. 260n. oraz cały tekst w dziele *Współczesna biblijka polska 1945—1970*, Warszawa 1972, ss. 480—488).

Ks. Stępień prowadził także wykłady publiczne i gościnne. Wykłady i konferencje biblijne miały miejsce w Sandomierzu, Lublinie, Warszawie, Gdańsku, Włocławku, Ołtarzewie, Wrocławiu, Częstochowie, Ciechocinku, Kaliszu i w Kuźnicy na Helu. W latach 1961—1965 prowadził dwa razy w miesiącu publiczne wykłady o życiu i nauce św. Pawła w KIK w Warszawie. Tę samą problematykę poruszał w kościołach Warszawy: w kościele św. Anny w latach 1963—1966 (raz w miesiącu), w kościele św. Benona w latach 1966—1971 (dwa razy w roku dla nauczycieli) oraz w kościele św. Krzyża w latach 1984—1985 (raz w miesiącu dla studentów i inteligencji katolickiej). Brał udział w wykładach organizowanych przez Wydział Teologiczny ATK w kościele Wszystkich Świętych i w kościele Garnizonowym, gdzie mówił o nowym spojrzeniu na Ewangelie i o ka-

pląstwie. W dniu 9 maja 1971 r. miał gościnny wykład w rezydencji Fundacji Kórnickiej w Poznaniu nt. *Udział duchowieństwa katolickiego w walce z okupantem*, a w dniu 15 maja 1971 r. w Gorzowskim Seminarium Duchownym nt. *Nowa struktura ekklezjologii św. Pawła*. Programowy charakter miał publiczny wykład ks. Stępnia w ATK w 1977 r. nt. *Sumienie sprawdzianem jedności rodziny ludzkiej*.

Z pracą dydaktyczną łączy się ściśle praca naukowa w formie publikacji. W twórczości naukowej odznaczał się samodzielnością myślenia i umiejętnością wiązania dociekań biblistycznych z problemami współczesnego Kościoła. Na dorobek naukowy ks. prof. Jana Stępnia składa się ponad 200 pozycji z dziedziny biblistyki, opublikowanych w kraju i za granicą. Wniósł on duży wkład w powstanie dwutomowej *Podręcznej Encyklopedii Biblijnej* pod red. ks. E. Dąbrowskiego (Poznań 1960), w której umieścił 105 haseł z introdukcji ogólnej do Pisma Świętego (natchnienie, kanon, tekst, sens biblijny, interpretacja Pisma Świętego, Pismo Święte w duszpasterstwie), z introdukcji do Nowego Testamentu (np. Ewangelia, apostoł, logia, przypowieść), literatury apokryficznej i judaistycznej oraz historii i religii perskiej. Wśród innych publikacji wyróżniają się: *Uzdrowienie ślepych w Jerycho*, Warszawa 1936, ss. 138 (rozprawa doktorska); komentarz w książce ks. E. Dąbrowskiego pt. *Życie Jezusa Chrystusa w opisie ewangelistów*, Poznań 1957 (wyd. 4), stron 522; *Autentyczność Listów do Tesaloniczan*, ColTheol 34 (1963) 91—182 (część rozprawy habilitacyjnej); *Eschatologia św. Pawła*, StudTheolVars 1 (1963) nr 1, 33—171; *Organizacja pierwotnego Kościoła w listach św. Pawła*, StudTheolVars 2 (1964) nr 1, 309—404; *Problem autorstwa Listów Pastorskich*, StudTheolVars 6 (1968) nr 2, 157—199; *Ekklezjologia św. Pawła*, Poznań 1972, stron. 400; *Syneidesis (sumienie) w antropologii św. Pawła*, w: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*, pod red. ks. L. Baltera, Warszawa 1979, ss. 162—201; *Syneidesis (Das Gewissen) in der Anthropologie des Apostels Paulus*, ColTheol 48 (1978) fasc. spec., 61—68; *Listy do Tesaloniczan i Pastorskie*. Wstęp — Przekład z oryginału — Komentarz (Pismo Święte NT, t. 9), Poznań 1979, stron 518 oraz *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa 1979, stron 542.

W pracy naukowo-badawczej ks. Stępień koncentrował się na teologii św. Pawła. W celu obiektywnego odtworzenia treści listów św. Pawła posługuje się wypróbowaną przez biblistów metodą egzegetyczno-historyczną. Zwraca także uwagę na bliższy i dalszy kontekst wypowiedzi Pawłowych, zwłaszcza na kontekst logiczny i psychologiczny. Często odwołuje się do *Sitz im Leben*, czyli do środowiska, w którym św. Paweł się urodził, żył i pełnił swą misję apostołską. W nauce św. Pawła eksponuje antropologię, ekklezjologię i eschatologię. W antropologii dużo miejsca poświęcił badaniom pojęcia sumienia w myśli Pawłowej. W ekklezjologii na pierwszym miejscu ukazuje obraz historycznego Izraela, aby na tym tle wydatnić Pawłowe ujęcie Kościoła jako nowego Ludu Bożego i Ciała Chrystusa. Jako podstawową cechę Kościoła w doktrynie św. Pawła ukazuje jego świętość i służebną hierarchiczność. Pełniejsza ocena dorobku naukowego ks. Stępnia ukaże się w osobnym artykule w Studiach Sandmierskich i w SThV.

Poza pracą naukowo-dydaktyczną prowadził ks. prof. Stępień szeroko zakrojoną działalność organizacyjną. Od 1 lipca 1966 r. do 31 sierpnia 1972 r. pełnił funkcję prorektora ATK, a od 1 września 1972 r. do 31 sierpnia 1981 r., przez trzy kolejne kadencje, funkcję rektora tejże uczelni. ATK zawdzięcza mu nawiązanie wielu kontaktów międzynarodowych i krajowych. Ks. A. Lewek charakteryzuje działalność organizacyjną ks. Stępnia w następujących słowach: „Jako rektor Akademii Teologii Katolickiej znany jest powszechnie z niezwyklej energii w zabieganiu o do-

bro tej uczelni, z poczucia ogromnej odpowiedzialności za nią, z wielkiej troskliwości o jej należyte funkcjonowanie i rozwój, z pełnego poświęcenia i oddania dla niej. Wytrwale i zawsze z optymizmem dąży do rozwiązywania napotykaných trudności i różnych problemów życiowych uczelni. Chętnie daje publiczny wyraz swej radości z osiągnięć Akademii, podkreślając przy tym wspólne zasługi pracowników naukowych i administracyjnych. Bardzo dba o kolegialność w zarządzaniu Akademią. Studentom zaś często uświadamia ich współodpowiedzialność za losy ATK jako uczelni państwowej i katolickiej” (Biuletyn Informacyjny ATK nr 3, 1981, s. 4).

W czasie kadencji ks. Stępnia jako rektora ATK należy odnotować zwłaszcza następujące wydarzenia związane z jego osobą. W 1973 r. ATK zostaje przyjęta w poczet pełnoprawnych członków Międzynarodowej Federacji Uniwersytetów Katolickich (FIUC) oraz w tym samym roku, za aprobatą Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, następuje otwarcie punktów konsultacyjnych Studiów Zaocznych ATK w Gorzowie Wlkp., Katowicach i w Płocku, a w 1974 r. także w Szczecinie. W dniach 18—19 stycznia 1974 r. brał udział w spotkaniu rektorów katolickich uniwersytetów Europy w Louvain, a w dniach 20—25 stycznia 1974 r. złożył wizytę w Instytucie Katolickim w Paryżu. W dniu 12 września 1974 r. zostaje wydany dekret Prymasa Polski o kanonizacji stopni akademickich ATK. W tym samym roku mają miejsce uroczyste obchody 20-lecia ATK oraz inicjatywa utworzenia w ATK studium informatyki. W dniach 1—3 grudnia 1975 r. zostają zorganizowane w ATK Studyjne Dni Odnowy Soborowej dla uczczenia 10 rocznicy zakończenia Soboru Watykańskiego II. W 1975 r. przypada czterdziestolecie pracy naukowej ks. Stępnia, uczczone dziełem zbiorowym pt. *Warszawskie Studia Biblijne*, pod red. ks. J. Frankowskiego i ks. B. Widły (Warszawa 1976, stron 432). W 1975 r. powstaje w ATK Zakład Teologii Praktycznej (Studia nad Rodziną) przekształcony w 1980 r. w Instytut Studiów nad Rodziną. W dniu 25 października 1975 r. uczestniczy w konferencji Episkopatu Polski i ośrodków teologicznych w Polsce zorganizowanej w Krakowie przez ks. kard. Karola Wojtyłę. W maju 1976 r. przemawiał na Konferencji Rektorów Katolickich Uniwersytetów Europejskich w Lublinie nt. Akademia Teologii Katolickiej w Warszawie i jej roli w wyższym nauczaniu teologicznym w Polsce oraz w realizacji misji pastoralnej Kościoła. W dniu 23 maja 1976 r. następuje spotkanie części uczestników lubelskiej konferencji rektorów uniwersytetów Europy z Senatem i pracownikami akademickimi w ATK. W listopadzie 1976 r. bierze udział w II Międzynarodowym Kongresie Reprezentantów Uniwersytetów i Wydziałów Kościelnych w Rzymie. W 1977 r. udział przedstawieli ATK w uroczystościach 500-lecia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu w Moguncji; w imieniu delegacji polskiej w dniu 21 maja ks. Stępień wygłasza przemówienie. W dniu 22 października 1978 r. wyjazd do Rzymu delegacji ATK, aby brać udział w inauguracji pontyfikatu Jana Pawła II. W 1979 r. uroczyste obchody 25-lecia ATK. W dniu 2 kwietnia 1979 r. uroczysta sesja naukowa ku czci Ojca świętego Jana Pawła II w związku z pielgrzymką do Polski. W dniach 11—15 marca 1980 r. pobyt Rektora ATK w Rzymie: dwukrotne spotkanie z Ojcem świętym Janem Pawłem II oraz wizyta w Papieskim Uniwersytecie św. Tomasza, Papieskim Instytucie Biblijnym i w Instytucie Patrystycznym „Augustianum”. W 1980 r. zbiegły się trzy jubileusze ks. Stępnia: 70 rocznica urodzin, 45-lecie pracy naukowej oraz 20-lecie działalności w ATK. Jubileusze te uczczono akademią w dniu 23 czerwca oraz sympozjum naukowym w dniu 27 czerwca w gmachu ATK (materiały z sympozjum zostały opublikowane w SThV 20, 1982, nr 2).

Działalność naukowo-dydaktyczną ks. Stępnia przedstawili m.in.: ks. J.

Frankowski (Biuletyn Informacyjny ATK nr 4, 1977, ss. 3—11), ks. J. W. Rosłon (*XX lat Akademii Teologii Katolickiej*, Księga Pamiątkowa, Warszawa 1976, ss. 68—72), ks. A. Lewek (Biuletyn Informacyjny ATK nr 3, 1981, ss. 3—6), ks. S. Grzybek (Biuletyn Informacyjny ATK nr 3, 1981, 12—15) i ks. J. Łach (StudTheolVars 26, 1988, r 1, 12—14). Informacje o działalności organizacyjnej ks. Stępnia były systematycznie podawane w Biuletynie Informacyjnym ATK w latach 1970—1981. W Kronice Diecezji Sandomierskiej (1994, nr 10—11, s. 408—419) ukazał się wywiad z ks. Stępnem z dnia 5 października 1994 r. przeprowadzony przez ks. prof. dr hab. Józefa Krasieńskiego.

W ostatnich latach ks. Stępień poświęcił wiele czasu na pisanie wspomnień: *Droga krzyżowa w słońcu* (praca oddana w 1994 r. do druku w ATK, stron 131), *Służyć prawdzie i miłości*, Łaski 1993, stron 497 (wspomnienia z lat 1955—1981, dotyczące głównie działalności w ATK) i *Wspomnienia z lat 1910—1939*, Łaski 1994, stron 132.

Warszawa

KS. STANISŁAW MĘDALA CM

PUBLIKACJE KS. J. STĘPNIA Z ZAKRESU BIBLISTYKI:

I. KSIĄŻKI:

1. Uzdrowienie ślepych w Jerycho, Warszawa 1936, str. XVI, 102 (rozprawa doktorska).
2. Komentarz w książce ks. E. Dąbrowskiego, *Życie Jezusa Chrystusa w opisie ewangelistów*, wyd. 4, Poznań 1957.
3. *Eklezjologia św. Pawła*, Poznań 1972, str. 400.
4. *Listy do Tesaloniczan i Pasterskie*. Wstęp — Przekład z oryginału — Komentarz (Pismo Święte NT, t. 9), Poznań 1979, str. 518.
5. *Teologia św. Pawła*. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga, Warszawa 1979, str. 542.

II. ARTYKUŁY NAUKOWE:

1. Problem „Joannitów” w świetle dokumentów z Qumran, RBL 10 (1957) 452—462.
2. Pawłowy charakter nauki dogmatycznej i moralnej Listów do Tesaloniczan, RBL 13 (1960) 243—268.
3. Problem wzajemnego stosunku literackiego Listów do Tesaloniczan i próby jego rozwiązania, RBL 13 (1960) 414—435.
4. 105 haseł w Podręcznej Encyklopedii Biblijnej, Poznań 1961.
5. Autentyczność i struktura prologu św. Jana, RTK 7 (1961) z. 3, s. 81—88.
6. Oczekiwanie paruzji w listach św. Pawła, RBL 14 (1961) 120—125.
7. Problem podwójnej perspektywy paruzyjnej w listach św. Pawła, RBL 14 (1961) 205—209.
8. Czas paruzji w listach św. Pawła, RBL 14 (1961) 291—298.
9. Idea centralna prologu ewangelii św. Jana, w: *Ze współczesnej problematyki biblijnej*, Lublin 1961, s. 81—91.
10. Drugi znak paruzji w eschatologii św. Pawła, RBL 15 (1962) 65—72.
11. Nauka św. Pawła o śmierci, RBL 15 (1962) 283—291.
12. Nauka św. Pawła o zmartwychwstaniu, RBL 16 (1963) 71—79.
13. Nauka św. Pawła o człowieku, AtKapł 53 (1963) 168—181.
14. Autentyczność Listów do Tesaloniczan, CollTheol 34 (1963) 91—182.
15. Eschatologia św. Pawła, SThV 1 (1962) z. 1, s. 33—171.
16. W poszukiwaniu najistotniejszych cechy pierwotnego Kościoła w listach Pawłowych, Znak 16 (1964) 852—881.

17. Kościół a kościoły w doktrynie św. Pawła, RTK 11 (1964) z. 1, 93—106.
18. Organizacja pierwotnego Kościoła w listach św. Pawła, SThV 2 (1964) z. 1, s. 309—404.
19. Rola Żydów w historii zbawienia według Rz 9—11, SThV 4 (1966) z. 2, s. 197—232.
20. Przywileje Ludu Bożego w świetle Rz 4n., CollTheol 37 (1967) z. 1, s. 55—65.
21. Pismo św. w kaznodziejstwie w świetle Konstytucji o Objawieniu Bożym, CollTheol 37 (1967) z. 4, s. 29—44.
22. L'Église et les églises dans la doctrine de St. Paul, w: *Studia Evangelica V* (Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, Bd. 103), Berlin 1968, s. 129—140.
23. Problem autorstwa Listów Pastorskich, SThV 6 (1968) z. 2, s. 157—199.
24. Wiara w ujęciu biblijnym, w: *W nurcie zagadnień posoborowych*, t. 4, Warszawa 1970, s. 65—80.
25. Konstytutywne elementy Ludu Bożego w źródłach przedchrześcijańskich, SThV 8 (1970) z. 2, s. 11—31.
26. Kościół ciałem Chrystusa w wielkich listach św. Pawła, CollTheol 41 (1971) z. 4, s. 25—44.
27. Izrael Boży. Przyczynek do eklezjologii św. Pawła, SThV 10 (1971) z. 2, s. 35—56.
28. Biblijna idea powołania człowieka, w: *W kierunku człowieka*, Warszawa 1971, s. 119—132.
29. Apostolstwo w ujęciu biblijnym, RBL 26 (1973) 280—289.
30. Głos w dyskusji nad referatami: J. Niemirskiej-Pliszczyńskiej i ks. R. Popowskiego, RoczHum KUL 20 (1972) z. 1, s. 55—58.
31. Głos w dyskusji nad referatem H. Szelest, RoczHum KUL 20 (1972) z. 3, s. 71—73.
32. Apostolstwo w ujęciu biblijnym, Powołanie człowieka 4 (1975) 103—113.
33. Das Apostolat in biblischer Sicht, CollTheol 45 (1975) fasc. specj., s. 75—85.
34. Apostelship in the Concept of the Bible (w esperanto), Biblia Revuo 14 (1978) 5—14.
35. Syneidesis (sumienie) w antropologii św. Pawła, w: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*, red. ks. L. Balter, Warszawa 1979, s. 162—201.
36. Syneidesis (Das Gewissen) in der Anthropologie des Apostels Paulus, CollTheol 48 (1978) fasc. specj., s. 61—81.
37. „Syneidesis”. La conscience dans l'anthropologie de saint Paul, RH PhilRel 60 (1980) 1—20.
38. Modlitwa arcykapłańska Chrystusa (J 17,6—26) jako synteza Jego nauczania, *Studia Sandomierskie* 1 (1980) 213—218.
39. Bibliстыka dzisiaj. W 40 lat po ogłoszeniu encykliki „Divino afflante Spiritu”, SThV 22 (1984) z. 1, s. 155—166.
40. Biblijna wizja pracy, CollTheol 54 (1984) z. 1, s. 45—56.
41. Przybrane synostwo Boże w Rz 7—8, CollTheol 55 (1985) z. 2, s. 19—28.
42. Miłość nieprzyjaciół jako specyficzny rys duchowości Nowego Testamentu, w: *Studium Scripturae anima theologia*, Kraków 1990, s. 302—310.

III. ARTYKUŁY POPULARNO-NAUKOWE:

1. Biblia a życie moralne człowieka, *Homo Dei* 27 (1958) 677—689.
2. Biblia a życie moralne człowieka, *Kronika Diecezji Sandomierskiej* 52 (1959) 188—192. 212—216.
3. Sens życia człowieka w świetle Pisma św., *Homo Dei* 28 (1959) 681—688.

4. Manuskrypty qumrańskie a chrześcijaństwo, *Homo Dei* 30 (1961) 26—34.
5. Katolicyzm, judaizm. Podstawy doktrynalne porozumienia katolików i wyznawców judaizmu, *Znak* 14 (1962) 1271—1278.
6. Wiara Izraelitów w życie pozagrobowe, *Homo Dei* 31 (1962) 227—232.
7. Słowo objawione w przepowiadaniu Słowa Bożego, *AtKapł* 56 t. 67 (1964) 32—44.
8. Katolicy, chrześcijanie, wierni czy święci, *AtKapł* 56 t. 67 (1964) 242—246.
9. Wierny świadek Ewangelii śp. Aleksander Fedorowicz, *Homo Dei* 35 (1966) 77—82.
10. Słowo wstępne, w: *Polska bibliografia biblijna adnotowana za lata 1964—68*, pod red. ks. J. Frankowskiego, Warszawa 1971, s. 8—9.
11. Perspektywy, propozycje, plany (bibliistyki polskiej), w: *Współczesna bibliistyka polska 1945—1970*, Warszawa 1972, s. 480—488.
12. Przedmowa, w: P. Nitecki, *Ksiądz Eugeniusz Dąbrowski apostoł Pisma świętego, 1901—1970*, Warszawa 1982, s. 5—8.

IV. SPRAWOZDANIA I MATERIAŁY DUSZPASTERSKIE:

1. Pismo św. w duszpasterstwie współczesnym, *Homo Dei* 26 (1957) 132—138.
2. Journées universitaires bibliques pour le clergé (Lublin 21—23 aout 1956), *Lumen Vitae* 12 (1957) 555—563;
3. Journées universitaires bibliques pour clergé de toute la Pologne à l'Université Catholique de Lublin, w: *Pismo św. w duszpasterstwie współczesnym*, Lublin 1958, s. 293—303.
4. Przebieg Zjazdu i jego znaczenie, w: *Pismo św. w duszpasterstwie współczesnym*, Lublin 1958, s. 275—285.
5. Godzina biblijna, *Homo Dei* 26 (1957) 377—382. 715—722; 27 (1958) 50—54.
6. De re biblica in Polonia, *Verbum Domini* 35 (1957) 233—238.
7. Ostatnie zdobycze nauk biblijnych, *Homo Dei* 28 (1959) 45—49.
8. Nowości biblijne, *Homo Dei* 28 (1959) 441—444.
9. Nowy papirus z Ewangelii św. Jana (Bodmer II), *Homo Dei* 28 (1959) 601—604.
10. Refleksje biblijno-ascetyczne na niedzielę 6, 18 i 24, w: *Chrystus żywy w sakramentach*, Warszawa 1970, s. 262—277.

V. RECENZJE:

1. Rec.: G. Messina, *Inizi di lirica e mistica persiana* (Sacra Script. Antiquit. Orient. Illustrata. Biblica et Orientalia 7), Roma 1938, w: *Coll Theol* 19 (1938) 541—542.
2. Rec.: L. R. Stachowiak, *Chrestotes. Ihre biblisch-theologische Entwicklung und Eigenart* (Studia Friburgensia, NT 17), Freiburg 1957, w: *RBL* 11 (1958) 569—572.
3. Rec.: G. Eichhorn, *Das Werk Gottes and der Seele*, Giessen-Basel 1955, w: *RTK* 4 (1957) z. 1, s. 123—126.
4. Rec.: Nowy polski przekład psalterza oraz pieśni biblijnych, *Homo Dei* 27 (1959) 916—921.
5. Rec.: S. Mędała, *Parabola oleastri. Historia interpretationis Rom 11, 16—24 eiusque cum ecclesiologia S. Pauli nexus* (Excerpta ex dissertatione ad Lauream in Facultate Theologia Pontificiae Universitatis Gregoriana), Roma 1970, s. 76, w: *RBL* 26 (1973) 160—162.